

teoksesta ja on erittäin ansiokkaasti tehty.

Luvun lopussa Adcock palaa johtopäätöksiin. Hänen mukaansa Septuaginta seuraa tarkasti Vorlageaan, mutta tätä Vorlagea on lyhennelty ja muutettu alkuperäisestä, pidemmästä tekstimuodosta. Vaikuttavasta ja monitahoisesta sotahymnistä on tehty diasporassa asuville juutalaisille epäjumalanpalveluksesta varoittava tekstijakso, joka on samalla saanut piirteitä juutalais-hellenistisistä manausteksteistä. Muutoksen lomassa teksti on kadottanut alkuperäisen sanomansa ja samalla merkittävät yhtymäkohdat Raamatun muihin teksteihin.

Neljännessä luvussa Adcock esittelee toisen ja ensimmäisen vuosisadan eaa. juutalaisia tekstejä, joilla on kirjallinen suhde jakeisiin 10:1–18. Näitä ovat Qumranista löytyneet Jeremian kirjan ja Psalmien fragmentit (4QJer^{a, b, c}, Apoc Jer C ja 11QP^s), Jeremian kirje ja 1. Baruk. Näistä teksteistä löytyy yhtymäkohtia nimenomaan Septuagintassa olevaan tekstimuotoon joko samankaltaisina lukutapoina tai sisällöllisinä teemoina. Luvun tarkoitus on osoittaa, kuinka toisen ja ensimmäisen vuosisadan eaa. kirjallinen miljöö olisi ollut suotuisa ympäristö Septuagintan Vorlagessa tapahtuneille muutoksille.

Teoksessa on sekä vahvuuksia että puutteita. Pääluvut, jotka käsittelevät sekä masoreettista tekstiä että Septuagintaa, ovat hyvin huolellisesti tehtyjä. Masoreettisen tekstin muotokriittinen analyysi esittelee vakuuttavasti kyseisten jakeiden rakennetta ja funktiota niin tekstin lähikontekstissa kuin laajemmassa kokonaisuudessa. Septuagintan osalta käännösteknisen analyysin hyöty ulottuu tekstijakson ulkopuolelle, sillä siinä esitellään, kuinka tietyt käännösvastineet ja rakenteet ilmenevät muualla käännöksessä. Myös Septuagintan Jeremian kirjan käännöstävän esittely toimii erinomaisena johdantona siitä kiinnostuneille lukijoille.

Johtopäätösten argumentoinnissa puolestaan on puutteita, sillä teoksessa keskustellaan hyvin vähän vaihtoehtoisista johtopäätöksistä. Tutkijoiden joukossa vallitsevan käsityksen mukaan Jeremian kirjan teksti on kehittynyt pikemminkin lyhyemmästä Septuagintan edustamasta tekstistä pidempään masoreettisen tekstin edustamaan tekstimuotoon. Adcock ei ole pyrkinyt teoksessa osoittamaan tätä vääräksi johtopäätökseksi, vaan ainoastaan tarjoaa tälle vastakkaista kehitysmallia. William McKanen jo 1980-luvulla esittämä rolling corpus -käsitys tekstin vähittäisestä kasvamisesta lyhyemmästä muodosta pidempään selittää kohdan 10:1–18 hyvin vakuuttavasti. Sen sijaan, että Septuagintan Vorlagesta olisi tarkoituksellisesti poistettu tiettyjä genre-piirteitä ja yhteyksiä muihin Raamatun teksteihin, on vakuuttavampaa ajatella, että nämä piirteet ovat myöhempiä lisäjä, joilla on haluttu kasvattaa tekstin sanomaa ja vaikutusvaltaa. Erityisesti Deuteronomiumin vaikutus erilaisien tekstien muokkaamisessa myöhäisellä toisen temppelein ajalla on hyvin dokumentoitu ilmiö, ja tämä voisi myös selittää yhtäläisyydet kohtien Jer. MT 10:1–18 ja Deut. 4 välillä.

Ehdotus, että lyhyemmästä tekstistä on poistettu runotekstille ja pyhän sodan genrelle olennaisia piirteitä, on myös ongelmallinen, koska siinä vedotaan tekstin rakenteelliseen yhtenäisyyteen, jota itsessään on mahdollista käyttää argumentoinnissa kumpaan suuntaan tahansa. Yhtä hyvin voidaan ajatella, että myöhempi toimittaja on halunnut lisätä nämä elementit, jotta teksti myötäilisi tarkemmin näihin kirjallisuustyyppeihin kuuluvia piirteitä ja rakenteita. Viimeksi mainittu johtopäätös on myös yleinen Jeremian kirjan tutkijoiden keskuudessa. Muutoksen suunnan osoittamiseksi tulisi vedota tekstin loogisuuden ja yhtenäisyyden lisäksi myös muihin todisteisiin.

Adcockin teoksen analyysi on hyvin huolellista ja hyödyllistä sekä

Jeremian kirjan heprealaisen tekstin että sen kreikkalaisen tekstin tutkimukselle. Hänen johtopäätöksensä tarjoavat kirjan kehitykselle vaihtoehdoisen mallin, mutta hän ei keskustele riittävästi aiempien tutkijoiden esittämien mallien kanssa. Adcockin tutkijaura on alkuvaiheissa, ja todennäköisesti hänen suunnitelmissaan on jatkaa tutkimusta Jeremian kirjan parissa. Jeremian kirjan kehityshistorian tutkimuksen kannalta toivoisi, että tulevissa julkaisuissa hän punnitsisi syvällisemmin muitakin kehitysmalleja.

MIIKA TUCKER
TEOL. MAIST.

**HARRY SANFRID
BACKSTRÖM**
**Prästrgårdens ekonomi,
kultur och teologi. Åbo:
Åbo Akademis förlag 2018.
510 + 49 s.**

Ennen papit asuivat pappiloissa. Kirkko oli jumalanpalveluselämän keskus; muu seurakunnallinen toiminta keskittyi pappilaan. Se oli papin koti, mutta samalla koko pitäjän yhteisöllisen, sosiaalisen ja kulttuurisen toimeliaisuuden keskus. Pappilassa majoitettiin arvovieraat, pidettiin kuntakokoukset, järjestettiin juhlat ja perustettiin yhdistykset. Pappiloiden koko maan kattava verkosto levitti ja sulatti sekä paikallisia, alueellisia että valtakunnallisia aatteita ja kulttuurivirtauksia. Esimerkillään pappilat vaikuttivat voimakkaasti alueensa rakennustapoihin, viljelymenetelmiin sekä karjan- ja puutarhanhoitoon. Reilun sadan vuoden aikana pappilat ovat menettäneet kaikki nämä yhteiskunnalliset roolinsa. Seurakunnatkin ovat hankineet kokoontumistilansa muualta. Viimeisin muutos koskee pappilan alkuperäistä tehtävää: enää vuosikymmeniä ei ole ollut itsestään sel-

vää, että pappila on papin koti.

Harry S. Backströmin väitöstudium käsittelee pappiloita kulttuurisena ilmiönä. Tutkimuskysymyksenä on pappilakulttuurin muutos Porvoon hiippakunnassa 1970-luvulta vuoteen 2012. Kirjoittaja pyrkii kuvaamaan ja kartoittamaan muutosten ilmiön ja sen vaikutukset teologiaan ja yhteiskuntaan. Aihe on kiinnostava sekä teologisen että yhteiskunnallisen ja kulttuurisen merkityksensä vuoksi. Pappiloiden käytön muutos on ollut tarkastelujaksolla nopeaa. Kehitys on ollut samansuuntaista koko Suomessa, mutta nopeinta muutos on ollut juuri ruotsinkielisessä Porvoon hiippakunnassa. Siellä peräti kaksi viidestä pappilasta on poistunut seurakuntakäytöstä 42 vuoden tarkastelujaksolla. Tahti on ollut kiihtyvää eikä osoita hidastumisen merkkejä. Samalla keskeinen maaseututaajaman osatekijä on saanut uuden käyttötarkoituksen, jäänyt tyhjilleen tai pahimmassa tapauksessa poistunut maisemasta.

Backström taustoittaa tutkimuksensa kaukaa historiasta, mutta varsinainen tarkastelu alkaa 1970-luvulta, tilanteesta, jossa evankelisluterilaisen kirkon palkkalaki vuodelta 1966 oli jo astunut voimaan kaikkialla. Uusi laki muodosti lähtötilanteen pappilakulttuurin muutokselle. Papit asuivat vielä pappiloissa. Samalla elettiin hyvinvointivaltion rakentamisen kolmatta aaltoa, joka vaikutti myös papiston asuinvaatimuksiin ja työelämän järjestelyihin. Backström pohtii, mistä syystä pappilakulttuurin muutos tapahtui. Miten muutos vaikutti käytännön seurakuntatyöhön, ja mitä pappiloiden käyttötarkoitusten ja omistussuhteiden muutokset kertovat seurakuntatyöstä? Kysymykset ovat tärkeitä ja monisyisiä, ja ne perustuvat yhteiskunnassamme näkyvään todelliseen ilmiöön.

Backströmin tutkimus leikkaa tieteenaloja ja tutkimusperinteitä. Kirjoittaja tunnistaa liittymäkohdista kirkkohistorian, sosiologian, kirkko-oikeuden, yhteiskuntatieteiden

ja kansantalouden tutkimusaloihin. Luetteloon voisi perustellusti lisätä ainakin kulttuuriperinnön ja paikallishistorian, jotka toki voidaan ajatella myös osaksi yhteiskuntatieteitä. Niillä on kuitenkin olennainen humanistinen viritys, joka on kiinnostava osatekijä myös pappiloiden kohdalla. Kirjoittajan terävin mielenkiinto ei kuitenkaan ole kulttuuriperinnössä vaan pappilakulttuurin teologisissa ja jossain määrin myös yhteiskunnallisissa vaikutuksissa.

Backström hallitsee hyvin monitieteisessä työssä tarvittavat teoreettiset lähtökohdat ja tuo osaisensa monipuolisesti esiin. Aiemmasta tutkimuksesta hän nostaa esiin sekä teologien että arkkitehtien pappiloita koskevia töitä (mm. Selander, Soikkeli, Giertz, Salomäki, Reimers, Riemann). Suomalaisen kirjallisuuden rinnalla hän kuljettaa johdonmukaisesti kansainvälistä, varsinkin pohjoismaista, kirjallisuutta ja osoittaa perehtyneensä monipuolisesti alansa käsitteisiin.

Backström rakentaa empiirisen työnsä perustuksen huolellisesti. Hän tarkastelee ensin tutkimuksensa epistemologisia ja tieteen-teoreettisia perusteita sekä tulkintakehystä, sen jälkeen metodologisia mahdollisuuksia. Tältä pohjalta hän esittelee valitsemansa menetelmät. Kyseisen osuuden kirjoittaja raportoi monien lukijoiden mielestä epäilemättä turhankin perusteellisesti, mikä on tyyppillistä väitöskirjalle. Tutkimuksen avainkäsitteiksi nousevat pappilakulttuuri ja pappilateologia, jotka tuovat esiin pappiloiden roolin kirkon ja yhteiskunnan rajapintaan sijoittuvana instituutiona.

Ymmärrystä tutkittavaan aihepiiriin Backström hakee kolmesta näkökulmasta: hermeneuttisesta, historisesta ja käytännöllis-teologisesta. Aineistoina hän käyttää normeihin ja päätöksentekoon liittyviä asiakirjoja (arkistolähteet) sekä itse luotua etnografista aineistoa (teemahaastatteluja ja lyhyitä tiedonantoja). Kirjallisuus koostuu eri tieteenalojen tutkimuskirjallisuudesta ja

lehdistöaineistosta. Informanteina ovat pappiloiden ostajat, tuomio-kapitulin päätöksentekijät ja asukkaat. Informanttien avulla on päästy pisimmillään 80 vuoden takaisiin muistoihin.

Etnografista aineistonmuodostusta käytetään yleensä tutkittaessa sellaista aihepiiriä, joka edellyttää tarkastelulta monipuolisuutta, kattavuutta ja monien erilaisten näkökulmien ymmärrystä. Pappiloilla on muun muassa hallinnollinen, kansantaloudellinen ja juridinen merkitys ja ilmenemismuoto, jotka tavoitetaan esimerkiksi tilastojen, säädösten ja kirjallisuuden avulla. Ilmiöllä on kuitenkin myös kokemuksellinen, kulttuurinen ja teologinen olemus, joiden tavoittamisessa etnografisen metodologian toimii hyvin. Backström käyttää sen tarjoamia mahdollisuuksia varsin säästeliäästi. Hänen informanttinsa ovat tutkimuksessa läsnä lähinnä lyhyinä tiedonantoina. Tällöin ei tule esille se oman kokemuksen itseohjautuva, syvälinen ja pienipiirtoinen informaatio, joka on etnografialle leimallista. Backströmin kirja on tällaisenaikin toimiva. Hän ei rajoitu pelkästään yhteen menetelmään. Se on mielestäni tämältyyp-
pisessä aiheessa järkevä ja ehkä jopa ainoa tarkoituksenmukainen toimintatapa.

Tutkimus on raportoitu johdonmukaisesti. Raportointi alkaa alkusanoilla, joissa kirjoittaja tuo aihepiiriin oman kokemuksellisen näkökulmansa. Johdantoluku käsittelee tutkimuskysymyksiä ja tutkimustehtävää. Varsinaisten käsitteilylukujen aiheina ovat pappilat ja elämä pappiloissa, kirkon ja yhteiskunnan muutokset, muutoksen taustalla olevat tekijät sekä muutoksen merkitys kirkolle ja yhteiskunnalle. Viimeisen luvun muodostavat johtopäätökset, joita seuraa vielä jälkikirjoitus.

Pappilakulttuuria esittelevä luku 2 on tärkeä osa työtä. Luku kuvaa keskeisen asetuspohjan, talousjärjestelmän ja aatteellisen perinnön, jotka mahdollistivat pappilakulttuu-

rin rakentumisen. Toinen puoli pääluvusta koskee pappiloiden rakennusperintöä ja sen merkitystä perinteen kuljettajana alueella ja yhteiskunnassa. Pappiloiden esittely aloitetaan yllättävän kaukaa keskiajalta, vaikka varsinainen pappilakulttuurin synty ajoitetaan reformaation ajalle ja tutkimuksen huomio kohdistetaan vasta viime sotien jälkeiseen aikaan. Tämä on tavallaan perusteltua lukijan historiatietoisuuden rakentamiseksi, mutta työn aikarajauksen huomioon ottaen sittenkin hieman erikoinen ratkaisu.

Luvussa 3 saa runsaasti huomiota kansankirkon käsite sen viidessä merkityksessä. Seurakuntien, jäsenten ja työntekijöiden kehitys, Porvoon hiippakunnan rakenteellinen kuvaus sekä sen kehitykseen sisältyvät ongelmat ja kolme kehityssuuntaa on hyvin esitetty. Luvussa käsitellään myös kokonaiskuva Porvoon hiippakunnan pappiloiden omistussuhteista ja käytöstä vuosina 1970–2012.

Pappiloiden tyhjenemistä selittävinä tekijöinä Backström tarkastelee luvussa 4 kansantalouden ja seurakuntien talouden kehitystä sekä normien muutoksia. Selittäjiä ovat muun muassa hintojen, vuokrien, palkkojen ja eläkkeiden kehitys, vuosina 1975 ja 1988 tapahtuneet luontoisetujen verokohtelun muutokset, jotka nostivat pappiloiden verotusarvon jopa 27-kertaiseksi, sekä asumis- ja ylläpitovelvoitteiden vaiheittainen keventäminen vuosina 1984 ja 1990. Backströmin keskeinen havainto on, että pappiloista tuli seurakunnille taakka, kun asumisvelvollisuudesta luovuttiin. Hieman yllättävältäkin voi vaikuttaa huomio, että monien tekijöiden yhteisvaikutuksena pappiloissa asuminen ei ollutkaan niin kallista kuin kuviteltiin.

Muutoksen vaikutuksia kirkolle ja yhteiskunnalle Backström tarkastelee varsin kattavan teologisen kirjallisuuden avulla. Luvun keskeinen havainto on pappiloiden muuttuneen merkityksen ja kirkon institu-

tionaalisen aseman heikkenemisen välinen yhteys. Papin asema paikallisyhteisössä on ollut olennaisesti si-doksissa pappilaan. Pappila on merkinnyt läsnäoloa: turvaa, jatkuvuutta ja huolenpitoa.

Keskeiset tulokset on koottu johd-topäättöslukuun. Lisäksi Backström esittää kolme paradigmaa pappiloiden historian kehityksessä: pitkää vakauden vaihetta (1200–1970) on nopeasti seurannut ensin kyseenalaistamisen vaihe (1970–1990) ja sitten heräämisen aika (1991–), kun pappilakulttuurin muutoksen lopullisuuteen on havahduttu. Heräämisen merkitys taitaa tosiasiaa jäädä vielä nähtäväksi.

Harry S. Backströmin tutkimus tarjoaa yleisesti kiinnostavaa tietoa pappiloiden omistussuhteiden muutoksesta sekä sen vaikutuksesta teologiaan ja yhteiskuntaan Porvoon hiippakunnan tarjoaman konkretian avulla. Se on tervetullut ja tarpeellinen lisä suomalaisia pappiloita käsittelevään vähäiseen tutkimuskirjallisuuteen. Toivottavasti se herättää kiinnostusta myös jatkotutkimuksiin. Näen aihepiirissä mahdollisuuksia laajalle, jopa kansainväliselle kehittämishankkeelle.

**SULEVI RIUKULEHTO
TUTKIMUSJOHTAJA, DOS.**

**MAARIT HYTÖNEN (TOIM.)
Perhe ja avioliitto
muutoksessa.
Kirkon tutkimuskeskuksen
julkaisuja 127. Tampere:
Kirkon tutkimuskeskus
2017. 375 s.**

Perhe ja avioliitto muutoksessa valmistui otolliseen aikaan loppuvuodesta 2017, kun Suomessa ja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on keskusteltu aktiivisesti avioliitosta, avioliittolain uudistuksista, seksuaalivähemmistöistä ja muista perheeseen liittyvistä ilmiöistä, kuten syntyvyyden laskusta. Suomalaisen perheellistyminen myöhentyy, yhä useampi lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella, kirkollisten vihkimisten määrä on alle puolet kaikista vihkimisistä, ja yli miljoona suomalaista asuu yksin. Erojen ja uusperheiden yleisyyden takia erilaiset perhesuhteet muotoutuvat rajoiltaan huokoisiksi ja alati uudelleen neuvoteltaviksi. Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on – ainakin toistaiseksi – erilainen käsitys avioliitosta kuin yhteiskunnalla.

Kirjan esipuheessa luodaan jännitteistä kuvaa perheestä: ihanteet perheestä voivat olla hyvinkin yhtenäisiä, mutta perhemuotojen moninaisuus on laajaa (s. 5). Amerikkalainen sosiologi John Gillis on kehittänyt mallin, jonka mukaan jokaisella on kaksi perhettä: eletty ja kuviteltu. Yhtäältä perhe on käsitteenä monimerkityksinen ja -vivahteinen, toisaalta jokaisella on perheestä omakohtaista kokemusta. Perhettä on ajan saatossa pidetty vuoroin katoavana, moninaistuvana ja mukautuvana. Perhe on muutoksessa ihmisen elinkaaren aikana lapsuudenperheestä aikuisuuden ”omaan” perheeseen. Jokainen voi myös itse määrittellä oman perheensä. Aikuisuuden perheitä on usein monia, eli niitä sekä hajoaa että perustetaan uudelleen. Yhtäältä perhe on ja pysyy, toisaalta se elää jatkuvassa muutostilassa sekä sisäisten että